ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 30ής Νοεμβρίου 1993 *

Στην υπόθεση C-317/91,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Deutsche Renault AG

και

AUDI AG,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους O. Due, Πρόεδρο, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, M. Díez de Velasco και D. A. O Edward, προέδρους τμήματος, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn και J. L. Murray, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Tesauro
γραμματέας: H. A. Rühl

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Deutsche Renault AG, εκπροσωπούμενη από τον H. Kroitzsch δικηγόρο Karlsruhe,

— η AUDI AG, εκπροσωπούμενη από τον M. Brandi-Dohrn, δικηγόρο Μονάχου,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Karl, Regierungsdirektor στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, A. von Mühlendahl, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης, και A. Dittrich, Reginerungsdirektor στο ίδιο υπουργείο,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη S. Cochrane, του Treasury Solicitor's Department,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκπροσωπούμενη από τον B. Langeheine, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις των διαδίκων, κατά τη συνεδρίαση της 9ης Φεβρουαρίου 1993, κατά την οποία η Deutsche Renault AG εκπροσωπήθηκε από τον δικηγόρο H. Kroitzsch και από τον Graf von Luckner, δικηγόρο Αμβούργου, και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου εκπροσωπήθηκε από τον A. M. Silverleaf, barrister,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 9ης Ιουνίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 21ης Νοεμβρίου 1991, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Δεκεμβρίου 1991, το Bundesgerichtshof (πρώτο πολιτικό τμήμα) υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 36 της εν λόγω Συνθήκης, προκειμένου να εκτιμήσει αν συμβιβάζεται με τις διατάξεις αυτές η προστασία ονομασίας που συνίσταται σε αριθμό γραμμένο ολογράφως σε γλώσσα της Κοινότητας διαφορετική από τη γλώσσα του κράτους μέλους εισαγωγής.

2 Το ερώτημα αυτό υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Deutsche Renault AG (στο εξής: Renault), γερμανικής θυγατρικής μιας γαλλικής εταιρίας κατασκευής αυτοκινήτων, και της AUDI AG (στο εξής: AUDI), γερμανικής εταιρίας κατασκευής αυτοκινήτων, λόγω της χρήσεως από τη Renault της ονομασίας «Quadra».

3 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι το ερώτημα υποβλήθηκε εντός του ακολούθου κανονιστικού και πραγματικού πλαισίου.

4 Ο Warenzeichengesetz (γερμανικός νόμος περί σημάτων, στο εξής: WZG) δεν επιτρέπει την καταχώριση, ως σημάτων, αριθμητικών ενδείξεων (WZG, άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο 1), εκτός αν η εν λόγω ένδειξη έχει επιβληθεί στο εμπόριο ως διακριτική ένδειξη των προϊόντων επί των οποίων έχει τεθεί (WZG, άρθρο 4, παράγραφος 3). Εξάλλου, ο δικαιούχος του σήματος δεν μπορεί να εμποδίσει κάποιον ανταγωνιστή να θέσει πάνω στα εμπορεύματά του ενδείξεις που περιγράφουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι οι ενδείξεις αυτές δεν χρησιμοποιούνται ως σήμα (WZG, άρθρο 16). Τέλος, ορισμένος διασχηματισμός (Ausstattung), θεωρούμενος από τους ενδιαφερομένους εμπορικούς κύκλους αρκούντως χαρακτηριστικός, απολαύει ισοδύναμης κατ' ουσίαν προστασίας, με την προστασία καταχωρισθέντος σήματος (WZG, άρθρο 25).

5 Η AUDI καταχώρισε δις στο γερμανικό βιβλίο σημάτων το σήμα «quattro». Από το 1980 η AUDI πωλεί, υπό την ονομασία αυτή, αυτοκίνητα με τέσσερις κινητήριους τροχούς. Στα μέσα Μαρτίου 1988, η Renault έθεσε σε κυκλοφορία στη

γερμανική αγορά ένα αυτοκίνητο με τέσσερις κινητήριους τροχούς, το οποίο είχε κατασκευαστεί στη Γαλλία και είχε ήδη τεθεί στο εμπόριο σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με την ονομασία «Espace Quadra».

6 Τον Μάρτιο του 1988 η Renault υπέβαλε ενώπιον του Deutsches Patentamt (της γερμανικής Υπηρεσίας Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας) αίτηση διαγραφής των δύο σημάτων που είχε καταχωρίσει η AUDI. Με αποφάσεις της 9ης Αυγούστου και της 11ης Οκτωβρίου 1990, το τμήμα σημάτων του Deutsches Patentamt διέγραψε τα δύο σήματα «quattro», με την αιτιολογία ότι ένας αριθμός, έστω και σε άλλη γλώσσα αναγραφόμενος, δεν μπορεί να καταχωρισθεί και ότι η επίμαχη ονομασία δεν είχε διεισδύσει αρκούντως στην αγορά κατά τον χρόνο της καταχωρίσεως. Η προσφυγή της AUDI κατά των αποφάσεων αυτών απορρίφθηκε από το Bundespatentgericht, το οποίο ωστόσο επέτρεψε την άσκηση αναιρέσεως — «Rechtsbeschwerde». Το Bundespatentgericht επισήμανε ιδίως ότι η λέξη «quattro», η οποία είναι η ιταλική λέξη που σημαίνει τον αριθμό τέσσερα, πρέπει να παραμείνει στη διάθεση όλων, τόσο για το εσωτερικό εμπόριο όσο και, ιδίως, για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές στον τομέα των αυτοκινήτων και ότι, επιπλέον, ο αριθμός «4» έχει στη διαφήμιση ή για την περιγραφή ενός αυτοκινήτου σπουδαιότητα που δεν μπορεί να συγκριθεί με κανέναν άλλο αριθμό στον τομέα των αυτοκινήτων.

7 Στην κύρια δίκη, η οποία προκάλεσε την παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, η AUDI ζητεί να υποχρεωθεί η Renault, αφενός, να παύσει να χρησιμοποιεί την ονομασία «Quadra» και, αφετέρου, να της καταβάλει αποζημίωση. Προς τούτο, η AUDI προέβαλε ότι οι ονομασίες «quattro» και «Quadra» μπορούν να δημιουργήσουν σύγχυση και στήριξε την αγωγή της τόσο στα δικαιώματα που αντλεί από την καταχώριση του σήματος όσο και στα δικαιώματα που της παρέχει το άρθρο 25 του WZG, που αφορά το δικαίωμα επί του «διασχηματισμού» («Ausstattungsrecht»). Στην κύρια δίκη έχει γίνει επίκληση της τελευταίας αυτής διατάξεως, διότι επιτρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, την προστασία του μη καταχωρισθέντος σήματος.

8 Η AUDI δικαιώθηκε στον πρώτο βαθμό. Με απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1988, το Landgericht München I (7ο εμπορικό τμήμα) επισήμανε μεταξύ άλλων την ύπαρξη κινδύνου ηχητικής συγχύσεως μεταξύ του «quattro» και του «Quadra», καθώς και κινδύνου εννοιολογικής συγχύσεως, δεδομένου ότι και οι δύο όροι θυμίζουν τον αριθμό «4», σε σχέση με τα ίδια εμπορεύματα, δηλαδή τα αυτοκίνητα με τέσσερις κινητήριους τροχούς.

9 Στην κατ' έφεση δίκη, το Oberlandesgericht München (6ο πολιτικό τμήμα), με απόφαση που εξέδωσε στις 21 Σεπτεμβρίου 1989 (δηλαδή πριν από τις αποφάσεις του Deusches Patentamt οι οποίες προαναφέρονται στη σκέψη 6), απέρριψε την προσφυγή της Renault. Στηρίχθηκε κυρίως στην προστασία του διασχηματισμού και έκρινε μεταξύ άλλων ότι οι συναφείς ισχυρισμοί της AUDI ήσαν νόμιμοι και ότι δεν υπήρχε λόγος να παραμείνει η εν λόγω ονομασία στη διάθεση των ανταγωνιστών. Το Oberlandesgericht München έκρινε ότι οι δημοσκοπήσεις τις οποίες προσκόμισε η AUDI αποδείκνυαν ότι η ονομασία είχε αρκούντως επιβληθεί ώστε να τυγχάνει προστασίας, δεδομένου ότι από τις δημοσκοπήσεις αυτές προέκυψε ότι το 61,1 % των ερωτηθέντων προσώπων (και, ειδικότερα, μεταξύ του 79,8 % και του 87,9 % των κατόχων αδειών οδηγήσεως, των ιδιοκτητών αυτοκινήτων, των οδηγών αυτοκινήτων, των προσώπων που ενδιαφέρονται για την αγορά των αυτοκινήτων, των προσώπων που σκέπτονται να αποκτήσουν αυτοκίνητο) γνώριζαν την ονομασία «quattro» σε σχέση με τα αυτοκίνητα και ότι το 51,2 % του κοινού συνέδεε την ονομασία αυτή με συγκεκριμένο κατασκευαστή.

10 Η Renault άσκησε «Revision» (αναίρεση) ενώπιον του Bundesgerichtshof (στο εξής: BGH). Αντιθέτως προς το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, το BGH έκρινε ότι οι κύκλοι που ειδικεύονται στην κατασκευή αυτοκινήτων έχουν σαφώς συμφέρον να παραμείνει ο αριθμός «4», ο οποίος αποτελεί από πολλές πλευρές σημαντική περιγραφική ένδειξη στον κλάδο αυτόν, στη διάθεση των ενδιαφερομένων, τούτο δε και στην απόδοσή του στην ιταλική γλώσσα, της οποίας ενδείξεως η έννοια γίνεται ευρέως κατανοητή από το κοινό στη Γερμανία. Το BGH θεωρεί ότι το μέγεθος της φήμης την οποία διαπίστωσε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν αρκεί για τη γένεση του δικαιώματος προστασίας του διασχηματισμού ή για την πλήρωση της προϋποθέσεως της παρατεταμένης χρήσης του σήματος και ότι, συνεπώς, η ονομασία «quattro» δεν μπορεί να προστατευθεί βάσει του WZG παρά μόνον αν αποδειχθεί, κατόπιν νέας εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως από το δικαστήριο της ουσίας, ότι η ονομασία αυτή έχει επιβληθεί στις εμπορικές σχέσεις με την απαιτούμενη ευρεία φήμη. Συναφώς, το BGH εκθέτει ότι μια νέα πραγματογνωμοσύνη απεικονίζουσα την κοινή γνώμη θα μπορούσε ενδεχομένως να αποδείξει αυτήν την ευρεία φήμη.

11 Το BGH προσθέτει ότι, αν αποδειχθεί η φήμη αυτή, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η ονομασία «quattro» διαθέτει ισχυρό διακριτικό χαρακτήρα καί ότι χρήζει κατά συνέπεια εκτεταμένης προστασίας. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει επομένως να διαπιστωθεί η ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως με την ονομασία «Quadra» και, κατά συνέπεια, να απαγορευθεί στη Renault η χρήση της ονομασίας αυτής ως σήματος στη Γερμανία.

12 Επειδή η Renault υποστήριξε ότι η απαγόρευση αυτή θα αποτελούσε παράνομο εμπόδιο στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, το BGH αποφάσισε, προκειμένου να εκτιμήσει αν είναι αναγκαία η αναπομπή ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας — η οποία θα ήταν περιττή αν η απαγόρευση της ονομασίας «Quadra» είναι παράνομη από πλευράς κοινοτικού δικαίου — να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αν εντός του κράτους μέλους Α απαγορεύεται στην εγκατεστημένη στο κράτος μέλος αυτό θυγατρική εταιρίας κατασκευής αυτοκινήτων εγκατεστημένης εντός του κράτους μέλους Β να χρησιμοποιεί ως σήμα την ονομασία "Quadra", την οποία η κατασκευάστρια αυτή εταιρία χρησιμοποιούσε ελεύθερα μέχρι σήμερα στη χώρα εγκαταστάσεώς της και αλλού, προς διάκριση αυτοκινήτου με τέσσερις κινητήριους τροχούς, λόγω του ότι άλλη εταιρία κατασκευής αυτοκινήτων προέβαλε εντός του κράτους μέλους Α — ορθώς, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εντός του κράτους μέλους Α δίκαιο — δικαίωμα επί του σήματος («Warenzeichenrecht») και/ή δικαίωμα επί του διασχηματισμού («Ausstattungsrecht») ως προς τη λέξη "quattro", μολονότι η λέξη αυτή είναι δηλωτική αριθμού εντός άλλου κράτους μέλους και, εν πάση περιπτώσει, φαίνεται ότι και εντός άλλων κρατών μελών έχει σαφώς τη σημασία αυτή και μολονότι ο αριθμός "4" τον οποίο δηλώνει η λέξη αυτή επιτελεί πολλαπλό και σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της κατασκευής και της εμπορίας αυτοκινήτων, συνιστά η απαγόρευση αυτή παράνομη παρεμπόδιση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, υπό την έννοια των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ;»

13 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικότερα τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, οι εφαρμοστέες εθνικές και κοινοτικές διατάξεις, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλάμβονται πιο κάτω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για να σχηματίσει κρίση το Δικαστήριο.

14 Πρέπει κατ' αρχάς να υπομνηστεί ότι η προθεσμία για τη μεταφορά της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1), μετατέθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1992, βάσει του άρθρου 1 της αποφάσεως 92/10/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1991 (ΕΕ 1992, L 6, σ. 35). Συνεπώς, η οδηγία αυτή, η οποία εξάλλου αφορά μόνον τα καταχωρισθέντα σήματα και όχι το δικαίωμα προστασίας του διασχηματισμού, δεν είναι εν πάση περιπτώσει εφαρμοστέα ratione temporis στην παρούσα υπόθεση, η οποία πρέπει να εξεταστεί αποκλειστικά από πλευράς των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης.

15 Το υποβληθέν ερώτημα θέτει το ζήτημα αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο μια εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη, από δύο απόψεις: πρώτον, από την άποψη της γενέσεως του δικαιώματος επί της ονομασίας, εφόσον η νομοθεσία αυτή επιτρέπει την απονομή προστασίας βάσει του δικαίου των σημάτων στην ονομασία «quattro»· δεύτερον, από την άποψη της ασκήσεως του δικαιώματος, εφόσον η νομοθεσία αυτή επιτρέπει να θεωρηθεί ότι υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ των ονομασιών «quattro» και «Quadra».

16 Τα δύο αυτά σημεία πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά.

Ως προς τη γένεση του δικαιώματος επί της ονομασίας «quattro»

17 Πρέπει να υπομνηστεί κατ' αρχάς ότι δυνάμει των διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, μεταξύ των οποίων είναι το άρθρο 30, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος. Το άρθρο 36, πρώτη φράση, διευκρινίζει ωστόσο ότι οι διατάξεις αυτές δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών που δικαιολογούνται από λόγους προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.

18 Κατά το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 36, οι απαγορεύσεις και οι περιορισμοί που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο δεν πρέπει «να αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών».

19 Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1979, 34/79, Henn και Darby (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 781, σκέψη 21), η λειτουργία του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 36 συνίσταται στο να εμποδίζει τους περιορισμούς στο εμπόριο, οι οποίοι στηρίζονται στους αναφερόμενους στο πρώτο εδάφιο λόγους, να παρεκκλίνουν από το σκοπό τους και να χρησιμοποιούνται προς εισαγωγή διακρίσεων εις βάρος εμπορευμάτων καταγωγής άλλων κρατών μελών ή προς έμμεση προστασία ορισμένων εγχωρίων προϊόντων.

20 Στη συνέχεια πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, ελλείψει ενοποιήσεως στο πλαίσιο της Κοινότητας ή προσεγγίσεως των νομοθεσιών, ο καθορισμός των προϋποθέσεων και του τρόπου προστασίας ενός δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας εναπόκειται στον εθνικό κανόνα, όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, με την απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1982, 144/81, Keurkoop (Συλλογή 1982, σ. 2853), και με την απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1988, 238/87, Volvo (Συλλογή 1988, σ. 6211), όσον αφορά τα σχέδια και τα υποδείγματα, και με την απόφαση της 30ής Ιουνίου 1988, 35/87, Thetford (Συλλογή 1988, σ. 3585), όσον αφορά τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

21 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το εθνικό δίκαιο καθορίζει τις προϋποθέσεις της προστασίας μιας ονομασίας όπως το «quattro» υπό την επιφύλαξη των ορίων που τίθενται με το δεύτερο εδάφιο με το άρθρο 36.

22 Πρέπει συναφώς να επισημανθεί, πρώτον, ότι η επίμαχη εθνική νομοθεσία, όπως την ερμηνεύει το αιτούν δικαστήριο, εξαρτά τη βάσει του δικαίου των σημάτων προστασία μιας ονομασίας όπως το «quattro» από πολύ αυστηρές προϋποθέσεις.

23 Εκτός από τους περιορισμούς που προβλέπει ο νόμος για την καταχώριση ως σημάτων των αριθμητικών ενδείξεων (βλ. ανωτέρω σκέψη 4), πρέπει να επισημανθεί ότι οι μη καταχωρισθείσες ενδείξεις κατά κανόνα δεν προστατεύονται παρά μόνον αν έχουν επιβληθεί στους ενδιαφερομένους κύκλους, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι το γερμανικό κοινό πρέπει να αντιλαμβάνεται ότι η ένδειξη δηλώνει ότι το προϊόν το οποίο τη φέρει προέρχεται από συγκεκριμένη επιχείρηση. Τούτο συμβαίνει μόνον όταν η μεγάλη πλειονότητα των χρηστών έχουν αυτή την αντίληψη για την ένδειξη.

24 Η έκταση αυτή της φήμης της ενδείξεως, την οποία απαιτεί το BGH, πρέπει να είναι ακόμη ευρύτερη, οσάκις πρόκειται περί ενδείξεως για την οποία υπάρχει επιτακτική ανάγκη να παραμείνει διαθέσιμη, όπως συμβαίνει με τον αριθμό «4» στον τομέα των αυτοκινήτων. Λόγω της σπουδαιότητας της επιτακτικής ανάγκης να παραμείνει ο αριθμός αυτός διαθέσιμος, το BGH φρονεί ότι η έκταση της φήμης η οποία έχει αποδειχθεί μέχρι σήμερα δεν αρκεί.

25 Επιπλέον, οι κανόνες αυτοί έχουν επίσης εφαρμογή οσάκις ο αριθμός αποδίδεται σε ξένη γλώσσα, εφόσον η γλώσσα είναι αρκούντως γνωστή στη Γερμανία.

26 Τέλος, από το άρθρο 16 του γερμανικού νόμου — εφαρμοστέου επίσης, κατ' αναλογία, στο δικαίωμα επί του «διασχηματισμού» («Ausstattungsrecht») — προκύπτει ότι η προστασία της ενδείξεως δεν μπορεί να εμποδίζει τους ανταγωνιστές να θέτουν πάνω στα προϊόντα τους ενδείξεις περιγράφουσες τα χαρακτηριστικά του προϊόντος — υπό την προϋπόθεση ότι οι ενδείξεις αυτές δεν χρησιμοποιούνται ως σήμα. Ωστόσο, τα δικαστήρια που επελήφθησαν της κύριας διαφοράς έκριναν ότι η ονομασία Quadra δεν εχρησιμοποιείτο κατά τρόπο περιγραφικό.

27 Δεύτερον, διαπιστώνεται ότι από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι ένας παραγωγός από άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να τύχει υπό τις ίδιες προϋποθέσεις της προστασίας που χορηγεί το γερμανικό δίκαιο στο σήμα, καταχωρισθέν ή μή, ή ότι η προστασία αυτή ποικίλλει ανάλογα με την προέλευση, ημεδαπή ή αλλοδαπή, των προϊόντων που φέρουν το εν λόγω σήμα.

28 Κατά συνέπεια, εθνικές νομοθεσίες όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, οι οποίες επιτρέπουν τη γένεση αποκλειστικού δικαιώματος χρήσεως ονομασίας όπως το «quattro», υπό τις προαναφερθείσες συνθήκες, δεν συνιστούν ούτε αυθαίρεση διάκριση ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Ως προς τον κίνδυνο συγχύσεως μεταξύ των ονομασιών «quattro» και «Quadra»

29 Όσον αφορά την άσκηση του δικαιώματος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η έννοια του πραγματικού κινδύνου συγχύσεως πρέπει να ερμηνεύεται στενά ώστε να μην παρεμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων πέραν του αναγκαίου για την προστασία των σημάτων μέτρου. Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, ως εξαίρεση από θεμελιώδη αρχή της κοινής αγοράς, το άρθρο 36 δεν επιτρέπει τους περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων παρά μόνον στο μέτρο που οι περιορισμοί αυτοί δικαιολογούνται από την προστασία δικαιωμάτων που συνιστούν το ειδικό αντικείμενο της εν λόγω βιομηχανικής ή εμπορικής ιδιοκτησίας.

30 Ενόψει των επιχειρημάτων αυτών, πρέπει πρώτα να επισημανθεί ότι το ειδικό αντικείμενο του δικαιώματος επί του σήματος συνίσταται στην προστασία του δικαιούχου του σήματος από κινδύνους συγχύσεως ικανούς να επιτρέπουν σε τρίτους να επωφελούνται αδίκως από την καλή φήμη των προϊόντων του δικαιούχου αυτού (βλ. αποφάσεις της 31ης Οκτωβρίου 1974, 16/74, Centrafarm κατά Winthrop, Συλλογή τόμος 1974, σ. 479, σκέψη 8, και της 17ης Οκτωβρίου 1990, C-10/89, HAG GF, καλούμενη HAG II, Συλλογή 1990, σ. I-3711, σκέψη 14).

31 Εν συνεχεία, πρέπει να επισημανθεί ότι ο προσδιορισμός των κριτηρίων περί αποδείξεως υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως εντάσσεται στον τρόπο προστασίας του δικαιώματος επί του σήματος ο οποίος, όπως έχει επισημανθεί ανωτέρω (σκέψη 20), εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, όπως ορθώς υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 21 των προτάσεών του, το δικαίωμα επί του σήματος, ως αποκλειστικό δικαίωμα, και η προστασία από τις ενδείξεις που ενέχουν κίνδυνο συγχύσεως αποτελούν κατ' ουσίαν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: ο περιορισμός ή η διεύρυνση του περιεχομένου της προστασίας από τον κίνδυνο συγχύσεως δεν σημαίνει τίποτε άλλο από τον περιορισμό ή τη διεύρυνση του περιεχομένου του δικαιώματος επί του σήματος. Κατά συνέπεια, η ρύθμιση της μιας και της άλλης πτυχής πρέπει να προέρχεται από μία μοναδική και ομοιογενή πηγή η οποία, στην παρούσα κατάσταση, είναι η εθνική έννομη τάξη.

32 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει αυστηρά κριτήρια ερμηνείας του κινδύνου συγχύσεως.

33 Πρέπει ωστόσο να υπομνηστεί ότι το εθνικό δίκαιο υπόκειται στα όρια που τίθενται από το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 36 της Συνθήκης. Από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι τα όρια αυτά έχουν παραβιαστεί. Ειδικότερα, τίποτα δεν εμφαίνει ότι τα γερμανικά δικαστήρια ερμηνεύουν ευρέως την έννοια της συγχύσεως οσάκις πρόκειται για την προστασία του σήματος ενός γερμανού παραγωγού, αλλά προβαίνουν σε στενή ερμηνεία της ίδιας αυτής έννοιας οσάκις πρόκειται για την προστασία του σήματος ενός παραγωγού εγκατεστημένου εντός άλλου κράτους μέλους.

34 Υπό τις συνθήκες αυτές, μια εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη, η οποία επιτρέπει την άσκηση του αποκλειστικού δικαιώματος χρήσεως ονομασίας όπως το «quattro» για την παρεμπόδιση της χρήσεως ονομασίας όπως το «Quadra», η

οποία θεωρείται ότι δημιουργεί κίνδυνο συγχύσεως με την πρώτη, δεν συνιστά ούτε αυθαίρετη διάκριση ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

35 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ακόμη ότι τα σύνθετα σήματα πρέπει να εξετάζονται συνολικώς για την εκτίμηση του κινδύνου συγχύσεως και ότι, ως εκ τούτου, στην παρούσα υπόθεση, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα εν λόγω οχήματα έχουν διατεθεί στο εμπόριο με τις αντίστοιχες ονομασίες Espace Quadra και AUDI quattro.

36 Πρέπει πρώτα να επισημανθεί ότι, κατά το γερμανικό δίκαιο, κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ δύο ενδείξεων υφίσταται όχι μόνον οσάκις οι ενδιαφερόμενοι κύκλοι μπορούν να υποθέτουν, εκ πλάνης, ότι τα επίμαχα προϊόντα προέρχονται από την ίδια επιχείρηση (κίνδυνος συγχύσεως υπό στενή έννοια), αλλά και οσάκις η πεπλανημένη υπόθεση αφορά την ύπαρξη, μεταξύ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, διαρθρωτικών ή οικονομικών δεσμών, όπως συμφωνίας παραχωρήσεως αδείας η οποία εξουσιοδοτεί τη μια επιχείρηση να κατασκευάζει προϊόν που εμφανίζει τα ίδια χαρακτηριστικά με το προϊόν της άλλης επιχειρήσεως (κίνδυνος συγχύσεως υπό ευρεία έννοια).

37 Η προστασία την οποία παρέχει ένα εθνικό δίκαιο από τον δεύτερο αυτόν κίνδυνο συγχύσεως δεν μπορεί να επικριθεί βάσει του κοινοτικού δικαίου δεδομένου ότι στοιχεί στο ειδικό αντικείμενο του δικαίου των σημάτων το οποίο, όπως έχει επισημανθεί ανωτέρω, συνίσταται στην προστασία του δικαιούχου από τον κίνδυνο συγχύσεως.

38 Εν συνεχεία πρέπει να επισημανθεί ότι το ζήτημα αν η χρήση των λέξεων «quattro» και «Quadra» σε σύνθετες ονομασίες όπως «AUDI quattro» και «Espace Quadra» αρκεί για να αποκλείσει τον κίνδυνο συγχύσεως, παρά την ευρεία φήμη η οποία ενδεχομένως θα διαπιστωθεί όσον αφορά την ονομασία «quattro», εναπόκειται στην εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου.

39 Ενόψει του συνόλου των προηγουμένων σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δεν συνιστά παράνομο εμπόδιο στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, υπό την έννοια των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, το να απαγορεύεται εντός του κράτους μέλους Α στην εγκατεστημένη στο κράτος μέλος αυτό θυγατρική εταιρίας κατασκευής αυτοκινήτων εγκατεστημένης εντός του κράτους μέλους Β να χρησιμοποιεί ως σήμα την ονομασία «Quadra», την οποία η κατασκευάστρια αυτή εταιρία χρησιμοποιούσε ελεύθερα μέχρι σήμερα στη χώρα εγκαταστάσεώς της και αλλού, προς διάκριση αυτοκινήτου με τέσσερις κινητήριους τροχούς, λόγω του ότι άλλη εταιρία κατασκευής αυτοκινήτων προέβαλε εντός του κράτους μέλους Α — ορθώς, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εντός του κράτους μέλους Α δίκαιο, — δικαίωμα επί του σήματος («Warenzeichenrecht») και/ή δικαίωμα επί του διασχηματισμού («Ausstattungsrecht») ως προς τη λέξη «quattro», μολονότι η λέξη αυτή είναι δηλωτική αριθμού εντός άλλου κράτους μέλους και, εν πάση περιπτώσει, φαίνεται ότι και εντός άλλων κρατών μελών έχει σαφώς τη σημασία αυτή και μολονότι ο αριθμός «4» τον οποίο δηλώνει η λέξη αυτή επιτελεί πολλαπλό και σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της κατασκευής και της εμπορίας αυτοκινήτων.

Επί των δικαστικών εξόδων

40 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 21ης Νοεμβρίου 1991 το Bundesgerichtshof, αποφαίνεται:

Δεν συνιστά παράνομο εμπόδιο στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, υπό την έννοια των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, το να απαγορεύεται εντός του

κράτους μέλους Α στην εγκατεστημένη στο κράτος μέλος αυτό θυγατρική εταιρίας κατασκευής αυτοκινήτων εγκατεστημένης εντός του κράτους μέλους Β να χρησιμοποιεί ως σήμα την ονομασία «Quadra», την οποία η κατασκευάστρια αυτή εταιρία χρησιμοποιούσε ελεύθερα μέχρι σήμερα στη χώρα εγκαταστάσεώς της και αλλού, προς διάκριση αυτοκινήτου με τέσσερις κινητήριους τροχούς, λόγω του ότι άλλη εταιρία κατασκευής αυτοκινήτων προέβαλε εντός του κράτους μέλους Α — ορθώς, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εντός του κράτους μέλους Α δίκαιο — δικαίωμα επί του σήματος («Warenzeichenrecht») και/ή δικαίωμα επί του διασχηματισμού («Ausstattungsrecht») ως προς τη λέξη «quattro», μολονότι η λέξη αυτή είναι δηλωτική αριθμού εντός άλλου κράτους μέλους και, εν πάση περιπτώσει, φαίνεται ότι και εντός άλλων κρατών μελών έχει σαφώς τη σημασία αυτή και μολονότι ο αριθμός «4» τον οποίο δηλώνει η λέξη αυτή επιτελεί πολλαπλό και σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της κατασκευής και της εμπορίας αυτοκινήτων.

Due Mancini Moitinho de Almeida Díez de Velasco

Edward Joliet Schockweiler

Rodríguez Iglesias Zuleeg Kapteyn Murray

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Νοεμβρίου 1993.

Ο Γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο Πρόεδρος

O. Due